

Foto Jukia Mišimy z knihy Ba Ra Kei - Ordeal By Roses: Photographs Of Yukio Mishima, Aperture, New York, 1985)

Autor: Damian Flanagan

Přesně před 49 lety, 25. listopadu 1970, prošlo krátce po desáté hodině jasné, studené dopoledne zazvonění telefonu v tokijském bytě populárního zpěváka enky Hideo Muraty. Na lince byl spisovatel Jukio Mišima, který svůj nedlouhý život prožil více naplno, než se mnohým zdálo být vůbec lidsky možné.

Murata bohužel nebyl doma, aby hovor přijal. Nepochybně by totiž byl nadšen – Mišima konec konců proslul svými konexemi nejen s japonskou literární elitou, ale také s politiky, generály, šéfredaktory nebo zahraničními celebritami. Byl autorem 80 divadelních her a 25 románů, zahrál si ve filmech, režíroval divadelní představení a produkoval si svůj vlastní snímek. Dokonce dirigoval filharmonický sbor a proletěl se ve stíhacím letounu F-106.

Když Mišimovi oznámili, že se zpěvák nachází v 350 kilometrech prefektury Gifu, nenechal se odradit a požádal o číslo, na kterém by Muratu mohl zastihnout mimo domov. Vytočil ho, ale stále se mu nemohl dovolat. Slavný spisovatel se s Muratou setkal jen dvakrát, poprvé asi na půl hodiny před čtyřmi a půl lety a pak ještě jednou o dva roky později. Proč mu vlastně Mišima volal?

Mišima si podle všeho zamiloval jeho píseň „Bitva duší“ a toho dopoledne se Murata desátý rok za sebou objevil na seznamu umělců, kteří měli vystoupit v oblíbené každoroční televizní hudební soutěži „Kohaku Uta Gassen“, vysílané na Silvestra. Mišima mu k tomu chtěl pogratulovat.

Telefonát sám o sobě nijak zvlášť pozoruhodný nebyl, jeho datum, tedy 25. listopad 1970, však nepochybně ano. Měl to totiž být Mišimův poslední civilní čin. V na první pohled neuvěřitelném obratu událostí Mišima spolu se čtveřicí příslušníků své soukromé armády, Společenství štítu, ani ne hodinu potom spoutal a zacpal roubíkem ústa generálovi japonské východní armády v jejím tokijském velitelství. Následně si vyžádal nástup vojáků pěších sil sebeobranu před budovou, aby si vyslechli jeho volání do zbraně. „Mišimův incident“ – nikdy nezapomenutelný „kennedyovský moment“ poválečných japonských dějin – právě započal.

Ani ne dvě hodiny po neúspěšném pokusu dovolat se Muratovi stál Mišima ve vojenské uniformě na balkoně budovy velitelství a před tisícovkou nastoupených vojáků hovořil o nutnosti změnit pacifistickou japonskou ústavu. Jeho slova se však postupně začala utápět v moři posměšků.

Proto spisovatel, společně se svým pravděpodobným milencem Masakacu Moritou, urychleně přistoupil k mučivé rituální sebevraždě, zakončené stětím hlavy. Mišimova utatá hlava ještě i s nasazenou čelenkou nesoucí heslo „Sedm životů za vlast“, spočinula na rudém koberci, kde ji zvětšil fotograf *Asahi Šimbun*. Výjev putoval přímo na titulní stránku večerního vydání deníku, vůbec nejprodávanějšího v japonské historii.

V uplynulých 45 letech byly o incidentu popsány nesčetné stránky, jejichž autoři přišli s nespočtem literárních, psychosexuálních a narcisistických vysvětlení Mišimovy smrti. Stejně jako slavné dobové drama Akiry Kurosawy *Rašómon* – v němž pohledy odlišných svědků na tentýž incident vytvářejí zásadně odlišné podoby události – je i Mišimův čin z dopoledne 25. listopadu 1970 znovu a znovu interpretován z perspektivy lidí, kteří se v něm snaží najít smysl.

Váhu Mišimovy smrti a událostí s ní spojených začali Japonci, včetně těch nejvýše postavených, pociťovat bezprostředně po činu. Mišima totiž načasoval svůj plán na první zasedací den japonského parlamentu, kdy měl mezi obecenstvím důležitého premiérského projevu o programu vlády pro následující rok být i samotný císař. Obsah projevu byl však zcela zastíněn všeobecnou pozorností věnovanou Mišimovu činu. Když se zprávy o Mišimově šokující smrti začaly šířit parlamentem, generální tajemník vládnoucí Liberálně demokratické strany Kakuei Tanaka (který se měl dva roky nato stát premiérem) zamumlal: „Jaká hloupost!“ Tanaka bydlel nedaleko od Mišimova tchána Jasušiho Sugimury a s literátem se tak osobně znali.

Tehdejší státní ministr a budoucí premiér Jasuhiro Nakasone se o zajetí generála dozvěděl, zrovna když se převlékal z pyžama. Tento zastánce ústavní reformy měl s Mišimou vřelý vztah. Onoho rána se Nakasone, zmítaný obavami o svou politickou kariéru, rozhodl řešit nastalou situaci rychle a rázně. Proto nařídil svému zástupci, aby Mišimu i s jeho komplici

zatknul. Ten však odmítl jednat s tím, že se jedná striktně o policejní záležitost.

Reakce literárního společenství byly nesmírně různorodé.

„Mišima zastával zcela odlišný postoj a naprosto ho nechápu. Není možné ho pochopit,“ nechal se slyšet **Cuneari Fukuda** (v původním textu Damian Flanagan mylně uvádí jméno „Kozon Fukuda“ – pozn. DP), s nímž se Mišima dříve scházel v literárním kroužku *Hačinoki* (starší výraz pro bonsaj, doslova: „strom v hluboké misce“, zde však název kroužku nejspíše odkazuje k **stejnomené** divadelní hře *nó* Seami Motokija – pozn. DP). „Nevím, co se doopravdy stalo – a nejspíš to ani nikdy nepochopím.“

Mišimovi politicky bližší **Fusao Hajaši** naopak ve svém článku z roku 1971 „Požehnání“ napsal:

„Jsem pevně přesvědčen, že Mišimova zásadová smrt i s jeho mladým pomocníkem byla smysluplnou lidskou obětí, prvním a nejvelkolepějším pokusem zastavit úpadek Japonska, probudit jej z otupělosti ‚duchovních starců‘, kteří – spokojeně vysedávajíc na hoře lží o ‚mírové ústavě‘ a ‚hospodářské velmoci‘ – přivedli zemi až na samotný okraj propasti a udělali z překrásného (přinejmenším takovým měl být) japonského národa odporný pelech ‚ekonomického člověka‘ a všemožných ‚lehkoživků‘.“

V den Mišimovy smrti navštívila autorova stará přítelkyně Acuko Yuasaová jeho dům a studovnu. Všimla si tam prázdných obalů od rýžových krekrů *sembei* a buráků, čtyř nebo pěti ve vodě udušených nedopalků cigaret Peace a výstřížků z novin, k nimž se Mišima zřejmě den předtím vrátil.

V rozhovoru pro list *Asahi* z 22. září se Mišimy ptali: „Co je tou skutečnou vášní, která vás pohání?“. Odvětil: „To, že jsem vyrůstal za války a ve svých dvaceti se dozvěděl, že všechno, co se do té doby odehrálo, bylo špatné – to je vše.“

Veřejnosti určený smuteční obřad za Mišimu se konal 24. ledna 1971 v chrámu *Hongandži* v tokijské čtvrti Cukidži. Sešlo se na něm asi deset tisíc lidí. Postarší muži házeli na oltář tisícijenové a pětistícijenové bankovky. Okamžitě se jich zmocnily poryvy větru a zřizenci proto museli peníze pochytat a vrátit na místo. Matky v domácnosti se svými dětmi na zádech měly slzy v očích. Oltář byl potažen černým plátnem, uprostřed stála Mišimova fotografie obklopená bílými chryzantémami. O něco dříve toho dne v chrámu konanou smuteční slavnost vedl spisovatel **Jasunari Kawabata**, který litoval, že Nobelovu cenu za literaturu získal on a nikoliv jeho nejoblíbenější chránělec.

V následujících letech se kolem Mišimova odkazu vznášel přízrak pravicového extremismu. Někdo nechával každého 25. v měsíci zasílat do Mišimova domu chryzantémy a hned v lednu 1971 začaly v Japonsku vyrůstat sochy Mišimy s Moritou.

Záhy se objevily také zprávy o Mišimovým činem inspirované sebevraždě středoškoláka. Mišimovy zpopelněné ostatky byly ještě v roce 1971 ukradeny, než je někdo v prosinci téhož roku vrátil. Lidé z literárních kruhů, událostmi naprosto vyvedení z konceptu, se z velké části

neobjevili na Mišimově pohřbu, jen aby se ve velkých počtech zúčastnili slavnosti k připomínce prvního výročí jeho smrti.

Když v roce 1975 čtyři militantní pravičáci, včetně několika Mišimovi oddaných někdejších příslušníků Společnosti štítu, vtrhli do prostor Japonské obchodní komory, kde vzali 12 rukojmí, zasáhla osobně Mišimova vdova Jóko a přemluvila je, aby zadržené propustili.

V 80. letech pak už jednoznačně platilo, že ať už žijete kdokoli na světě, nemusíte Mišimu vyhledávat – problémem naopak spíše bylo se mu vyhnout. Fotografie, na níž pózuje se zaťatými svaly, zdviženým mečem, čelenkou a ocelovým pohledem, se do vědomí lidstva otiskla nejspíš natrvalo. Coby jeden z prvních spisovatelů, zběhlých v manipulování médií a pečlivém budování své image ve věku celebrit, byl Mišima *tím* japonským spisovatelem, o kterém každý na Západě slyšel, byť ne nutně ze „správných“ důvodů.

Asi od poloviny 90. let se však situace začala měnit. Mišimu z pozice jediného na Západě známého japonského spisovatele začal postupně vytlačovat **Haruki Murakami**. Trochu paradoxně začíná děj jeho románu *Hon na ovci* právě v den, kdy se kniha Mišimova života uzavřela. Murakamiho romány jsou sice plné tajemství a hádanek, Mišimův incident se však jako hrozivá záhada vypíná nad celou existencí moderního Japonska.

Mišimův vliv se ostatně neomezuje pouze na Japonsko a dosahuje i na ta nejméně očekávaná místa. Radovan Karadžić, který se dnes v Nizozemsku zodpovídá z 11 obvinění z válečných zločinů, včetně genocidy a zločinů proti lidskosti, byl natolik vášnivým fanouškem Mišimy, že to spisovateli Taro Miwovi vnuknulo myšlenku zabývat se tím, jak Karadžićova obliba spisovatele souvisí se směřováním moderních srbských dějin.

Uznávaný básník a v 60. letech Mišimův společník **Mucuo Takahaši** se domnívá, že Mišima trochu paradoxně dokonale vystihnul společného jmenovatele velké části současné japonské mládeže: nespokojené, zoufale hledající vědomí identity a náchylné k fantasknímu eskapismu.

„Mišima předjímal oslabení vědomí identity dnešní mládeže. Dalo by vlastně říct, že za ně položil vlastní život,“ prohlásil v roce 2011.

Akademička Susan Napierová dokonce nachází výrazné styčné body mezi Mišimou a režisérem anime **Hajao Mijazakim**.

„Mišima si s Mijazakim vzájemně přizvukují ve své deziluzi moderním Japonskem, či dokonce modernitou jako takovou. Oba překládají estetickou vizi jako kritiku, případně pak kompenzaci bezútěšnosti moderního světa,“ poznamenává Napierová.

V současném Japonsku jsou debaty o případně revizi ústavy na čelním místě programu celé řady konzervativních politiků středního proudu. Jen málokdo si však Mišimu, ze strachu ze „spoluviny“, odváží výslovně zmínit, přestože jeho argumenty se těm jejich dnešním do značné míry podobaly.

Někteří se však nebojí promluvit naprosto otevřeně. Televizní celebrita a slavný filmový režisér Takeši „Beat“ Kitano se tak například nechal slyšet, že nezná trefnější shrnutí začarovaného kruhu současného Japonska než brožurku „Protestní deklarace“, kterou nechal Mišima rozšířit v den své smrti.

Mišima kdysi své ženě svěřil později proslulá slova, že „i když mě hned nepochopí, nic se neděje, protože Japonsko za 50 nebo 100 let mi už rozumět bude“.

I dnes, téměř půlstoletí od jeho smrti, však nebylo při rozboru Mišimova života a pohnutek dosaženo významnějšího konsenzu. Mnohým pak neušlo, že milovníci Mišimova díla se v jeho činech snaží hledat společenskou kritiku, zatímco ti méně pochvalně naladěni v nich zpravidla vidí jenom narcistický romantismus.

Za tuto nejednotnost výkladů však alespoň částečně může také jistá „schizofrenie“ Mišimova chování.

Spisovatel například necelý měsíc před „incidentem“, 29. října 1970, při večeři s ředitelem obchodního domu Seibu prohlásil: „Literatura je nemohoucí. Nakonec je třeba činu.“

Týden před svou smrtí však věci viděl poněkud odlišně.

„Dokončení (čtyřdílného románu ‚Moře plodnosti‘) pro mě není ničím jiným než koncem světa“, napsal 18. listopadu 1970 v dopise svému starému mentorovi Fumio Kijomizuovi. „Jednou jsem ve své hře ‚Terasa malomocného krále‘ psal o velkém chrámu **Bajon** v Kambodži. Tenhle román ale je mým vlastním Bajonem.“

V závislosti na to, s kým mluvil, tak Mišima osciloval mezi prohlášeními, že jeho životní dílo pro něj neznamená nic a naopak, že je pro něj celý svět.

Mišimovo literární dílo nepochybně zůstane mnohým inspirací. Výklad posledního aktu jeho života i údajné politické motivy tohoto činu však dnes nejsou o nic jednoznačnější a obecná shoda není o nic blíže než v roce 1970.

Úvaha Damiana Flanagana *Yukio Mishima's enduring, unexpected influence* vyšla na stránkách Japan Times 21. listopadu 2015.

O autorovi

Damian Flanagan je autorem knihy *Yukio Mishima*, která vyšla v londýnském nakladatelství Reaktion Books v roce 2014.